

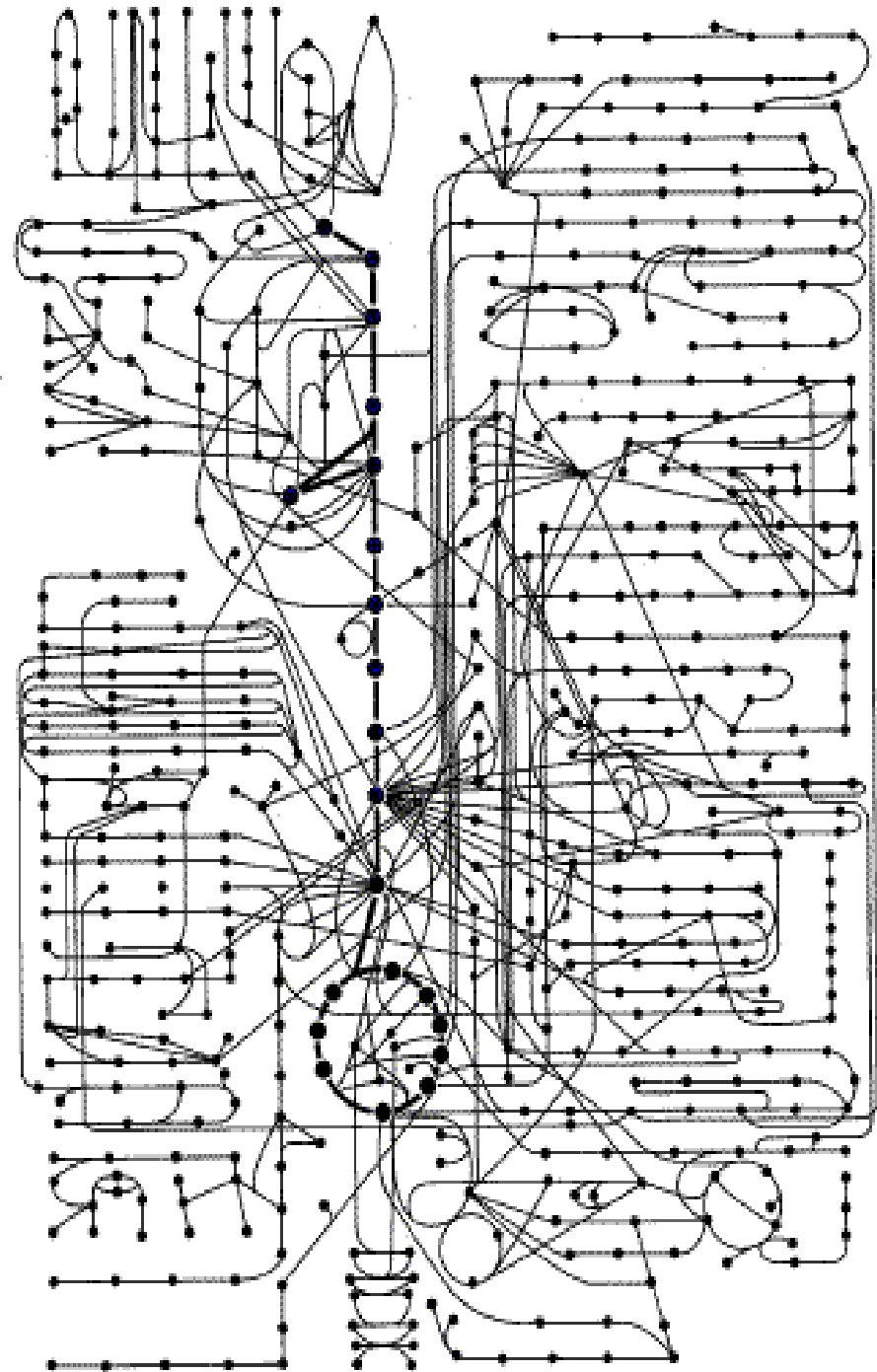
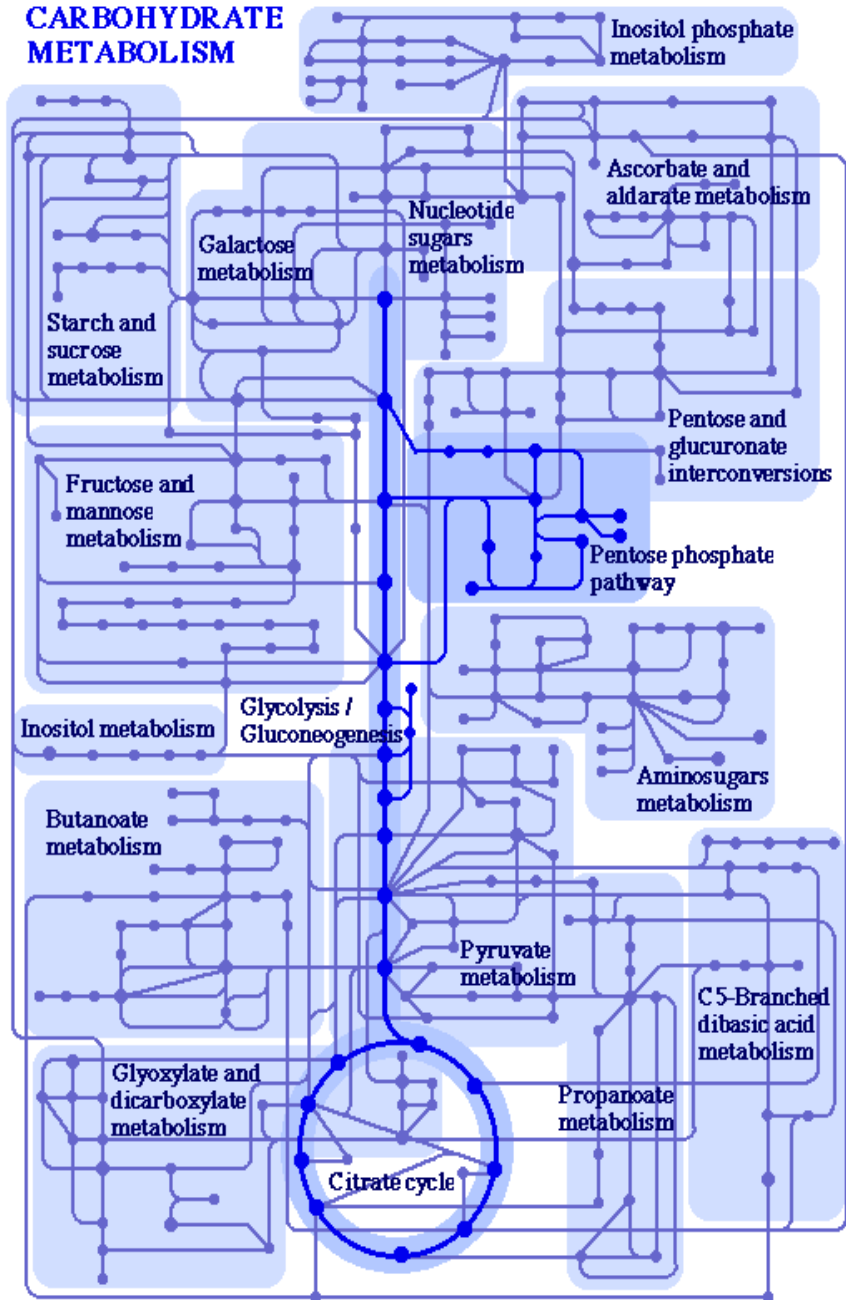
Metabolizma

Prof. Dr. Arif ALTINTAŞ

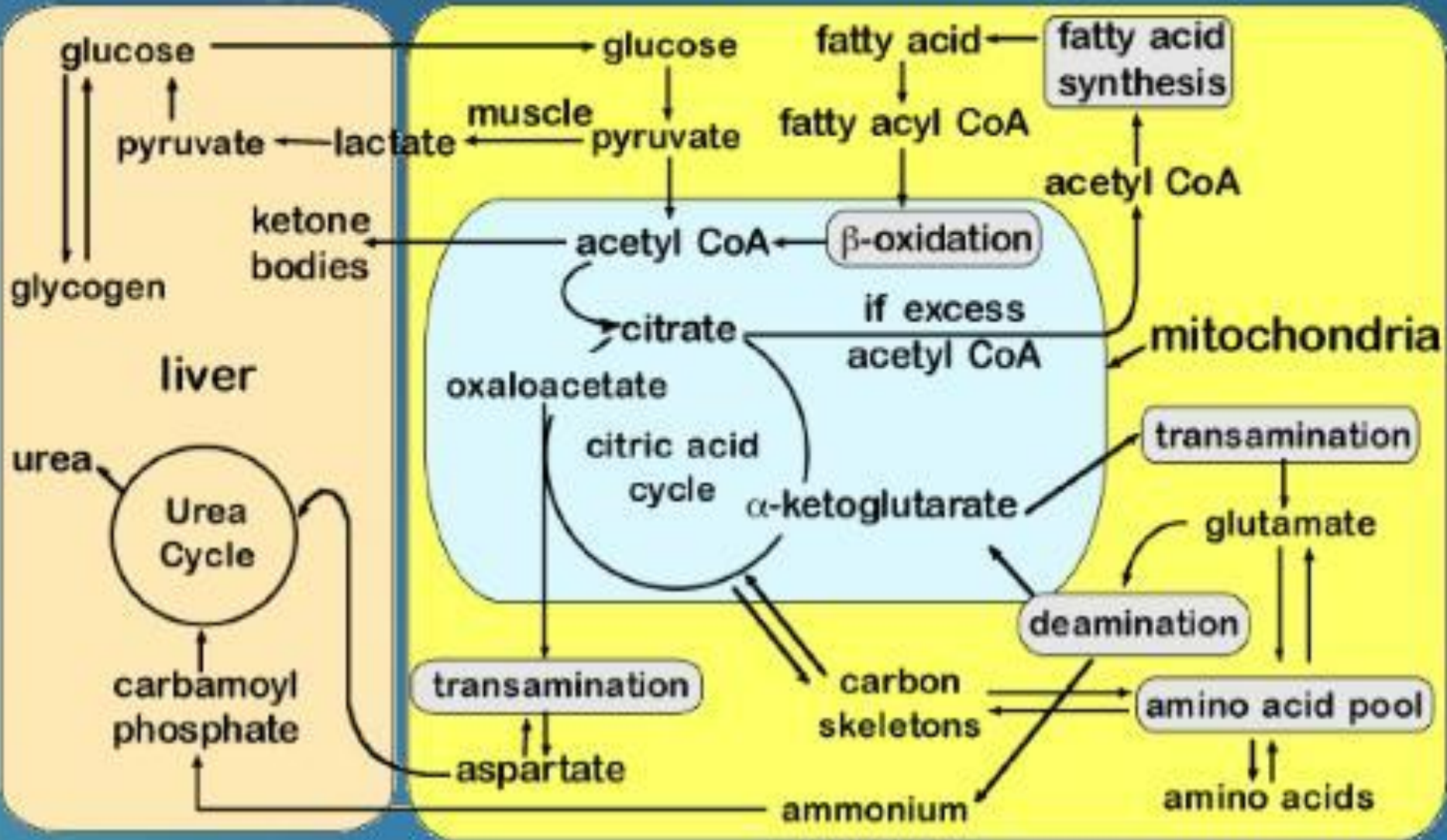
Ankara Üniver. Veteriner Fakültesi

Biyokimya Anabilim Dalı

CARBOHYDRATE METABOLISM

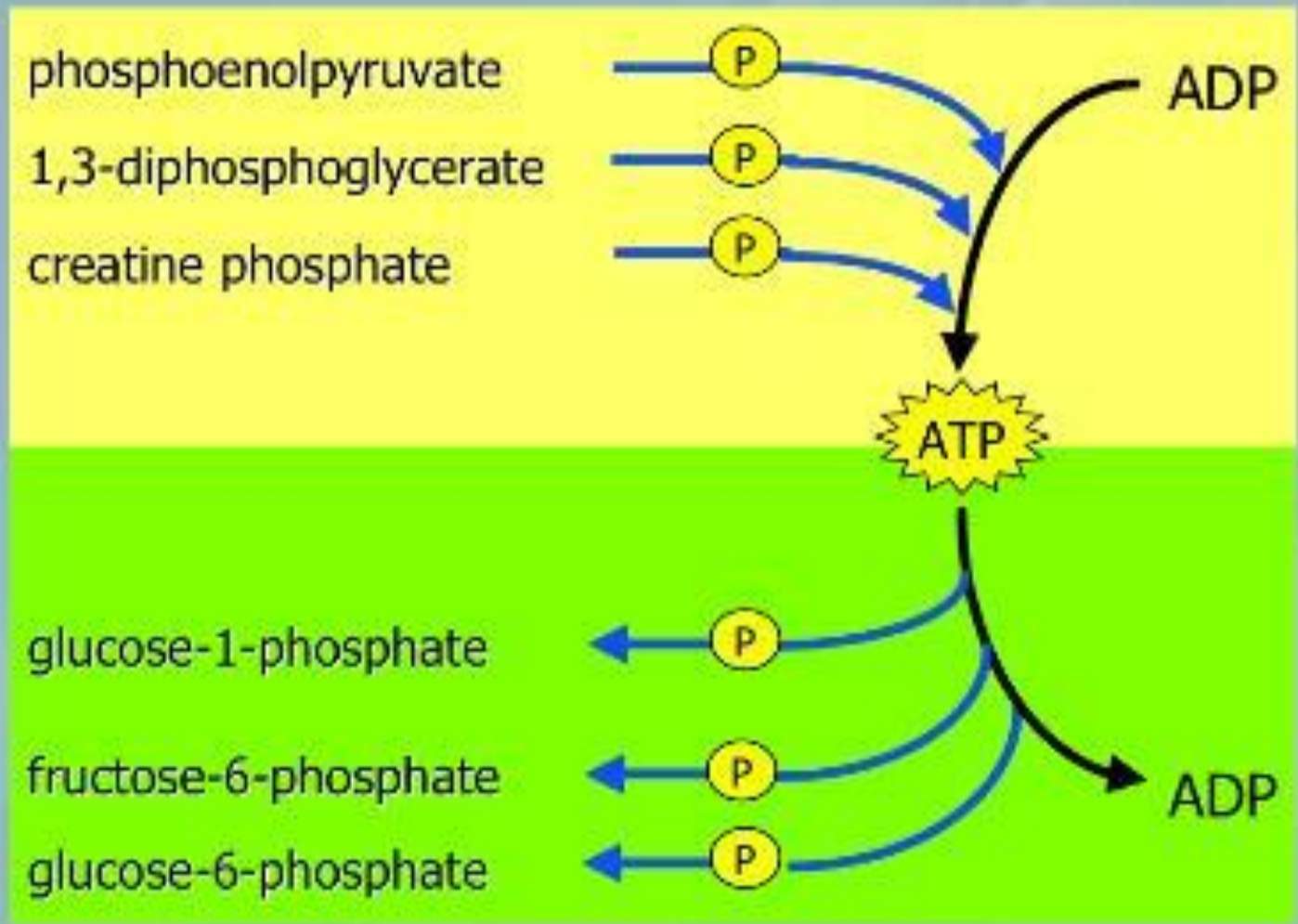
Metabolik Yol Haritası

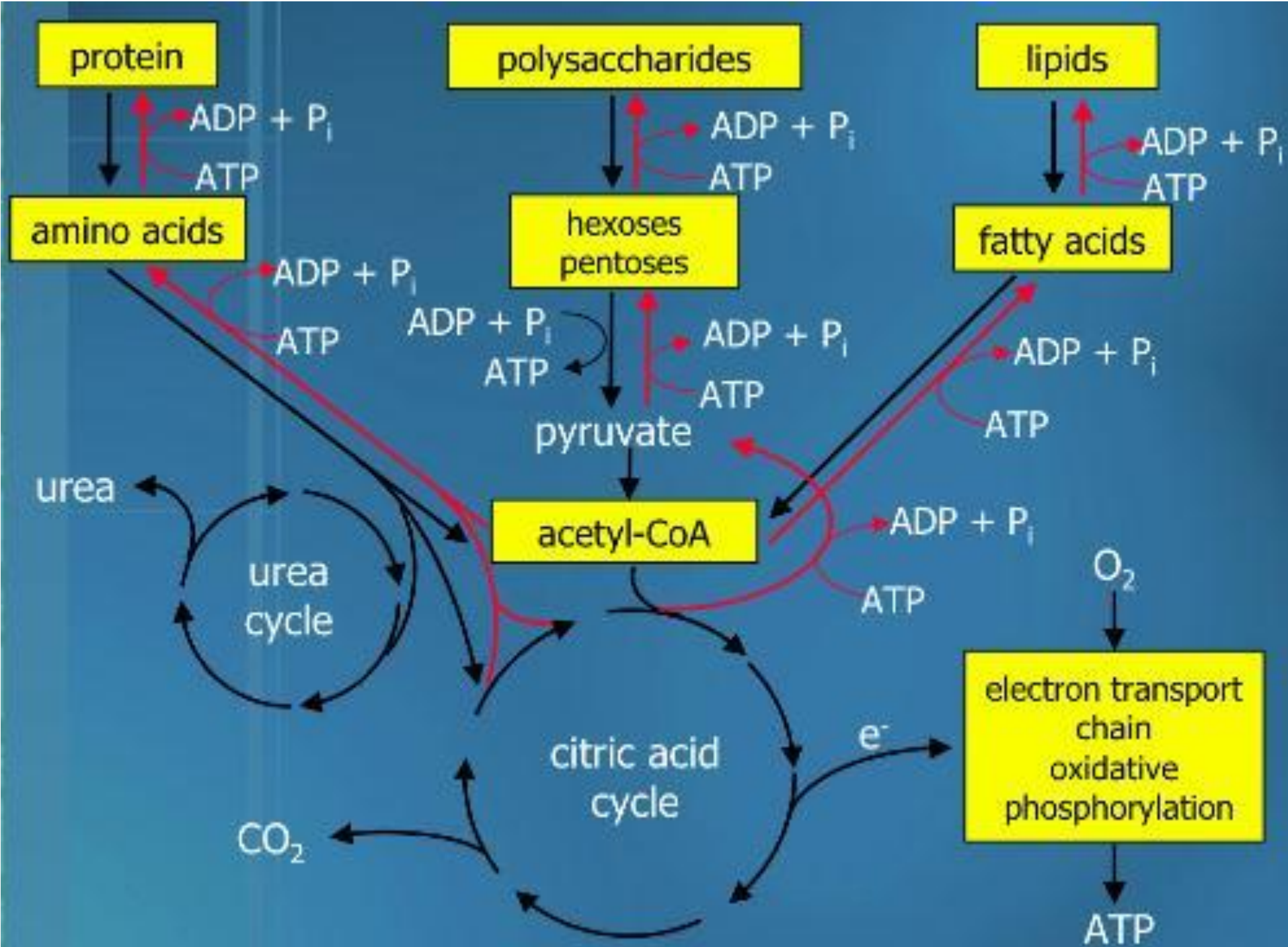

Enerji Metabolizması

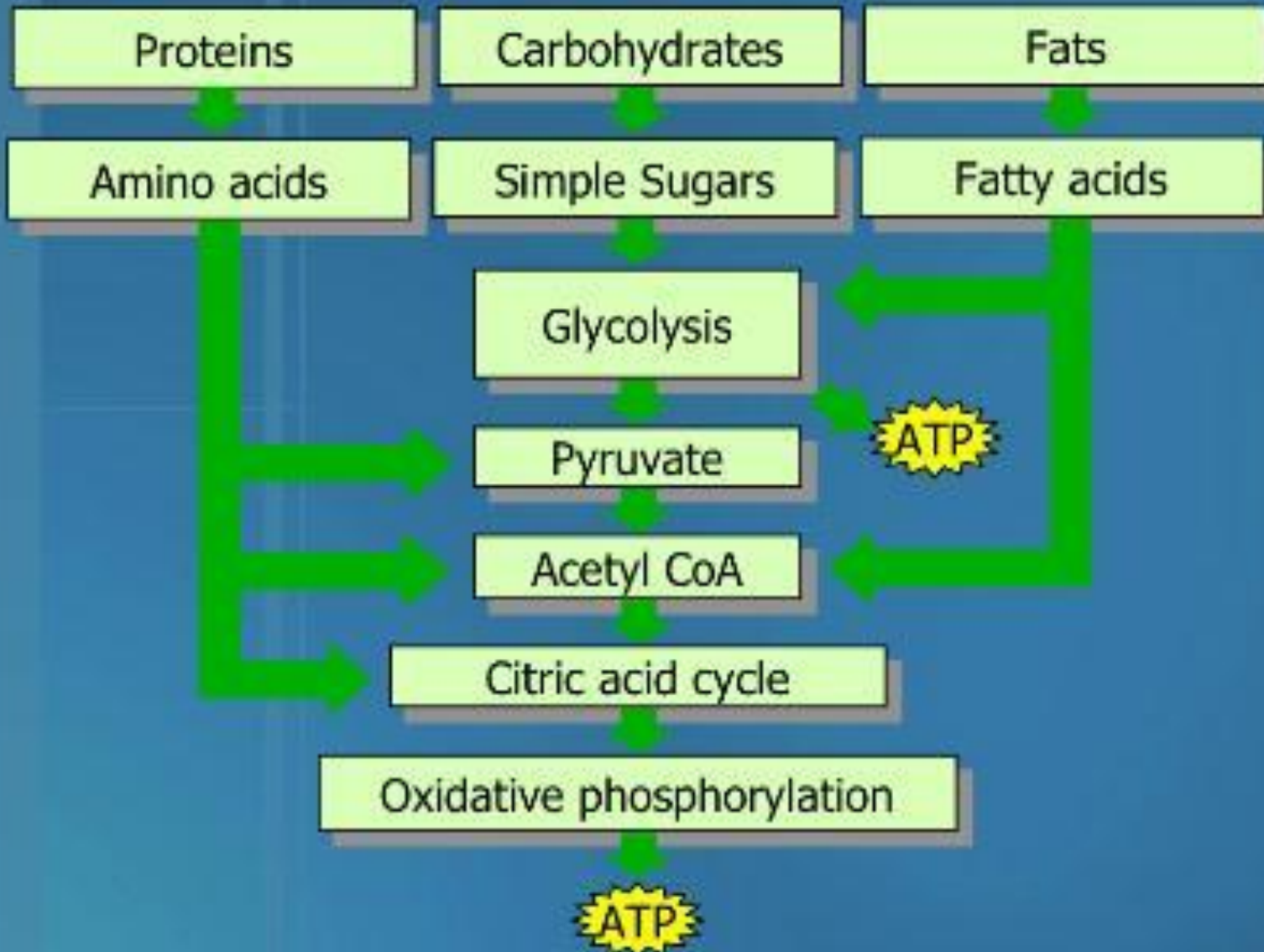
- Her makromolekül küçük alt moleküllere ayrılır:
  - Karbonhidratlar → basit şekerler
  - Lipidler → gliserol ve Yağ asitleri
  - Proteinler → amino asitler
- Her aşamada gözlenen kopma çok iyi kontrol edilen olaylardır.
- ATP temel enerji birimidir

Enerji, ATP ve Fosfat hareketi

Katabolik olayların genel görünümü

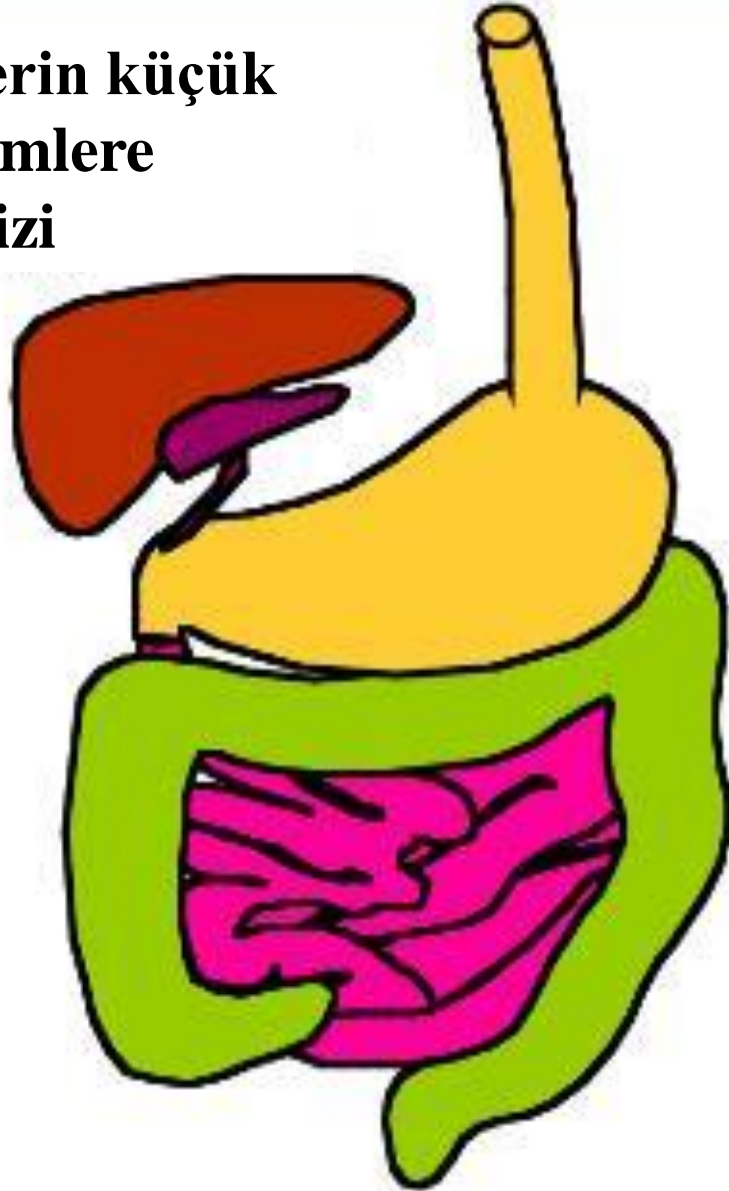
Aşama 1

Aşama 2

Aşama 3

Aşama 1

**Besinlerin küçük
alt birimlere
Hidrolizi**

**Sindirim sistemi
tarafından kullanım**

Aşama 1

Tükürük bezleri

Amilaz salgılar- niřasta sindirimi

Mide

HCl salgılar - proteini ve pepsini denatüre eder

Pankreas

Proteolitik enzimler ve lipazları salgılar - protein ve yağları parçalar

Aşama 1

Karaciğer ve safra kesesi

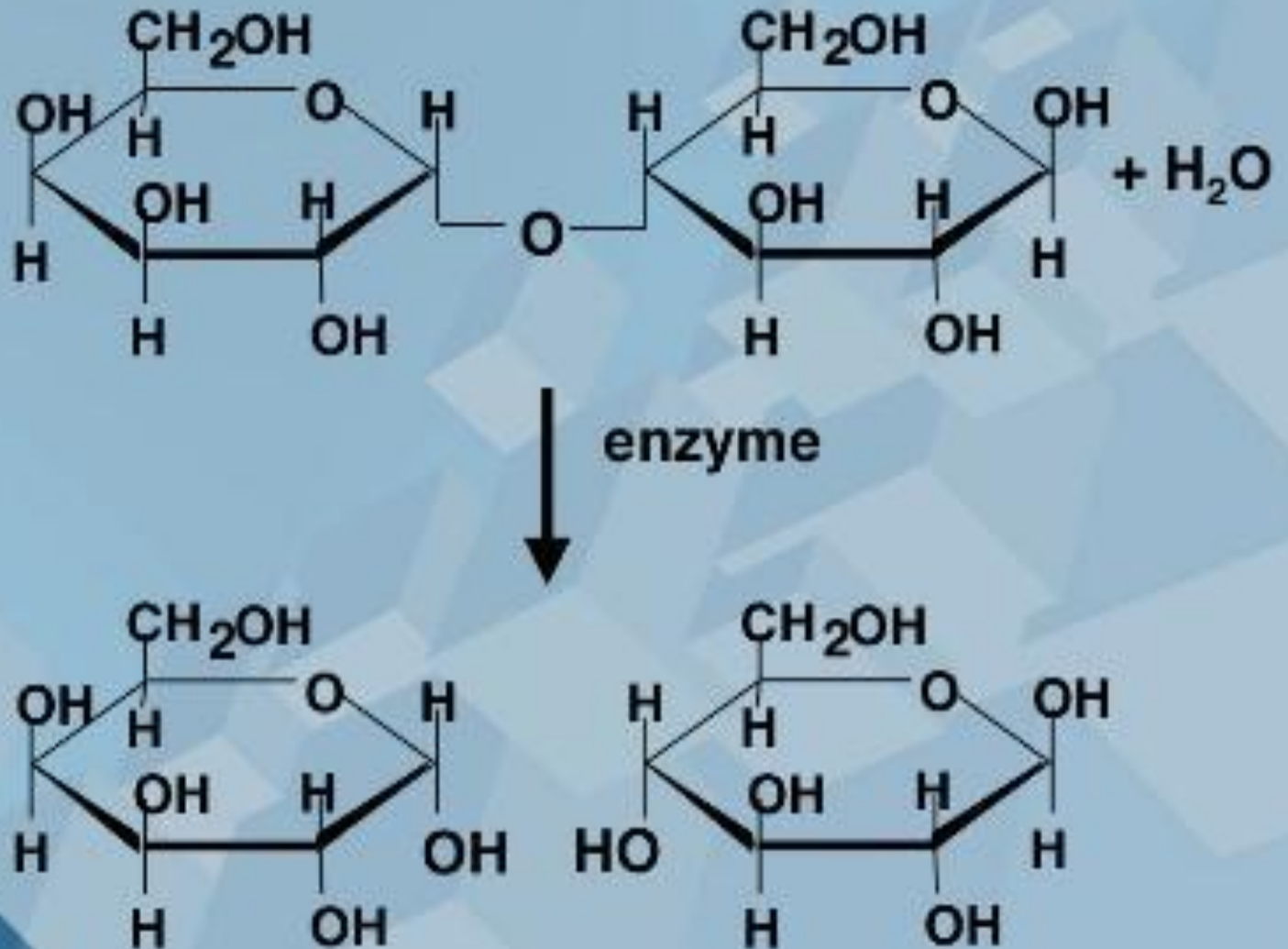
- Safra tuzları oluşumu
- Yağ globulleri emülsiyonu
- sindirim kolaylığı

İnce bağırsak

- İleri yıkımlanma
- Amino asitler, heksoz şekerler,
yağ asitleri ve gliserol üretimi
- Maddelerin hücrelere ulaştırılmak
üzere kana taşınımları

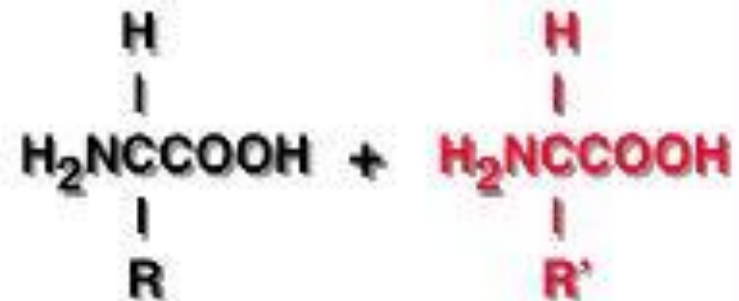
Aşama 1- Hidroliz tipleri

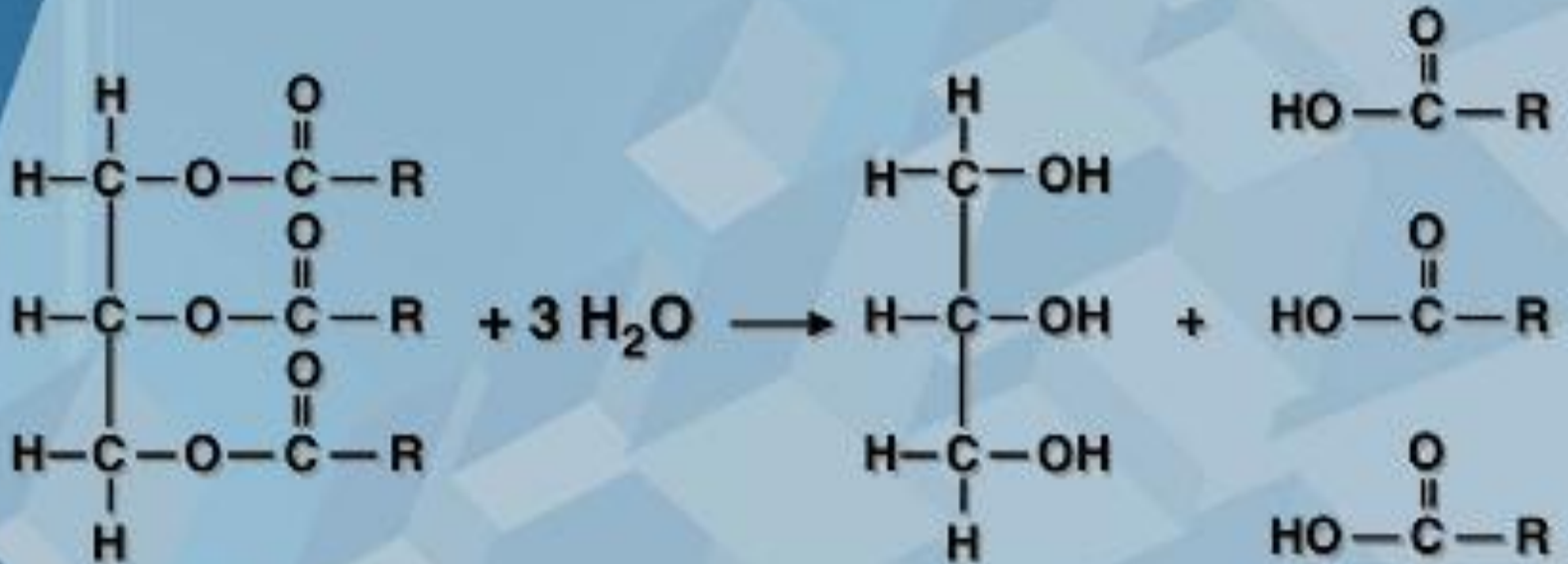
Aşama 1- Hidroliz tipleri

enzyme
+ su

Aşama 1- Hidroliz tipleri

Yağlar

Aşama 2

Monomerlerin tamamen oksitlenebilir bir şekle dönüştürülmesi

Şekerler - glikoz yada früktoz
olarak başlama
-asetil-CoA ya dönüşüm

Amino asitler - tümü deamine edilir,
- herhangi bir aşamadan
girebilir

Yağ asitleri - Asetil-CoA'ya dönüşürler

Aşama 3

Besinlerin tamamen oksitlenmesi ve ATP üretimi

- **Herşey asetil-CoA ya dönüşür**
- **Asetil grubu sitrik asit döngüsüne taşınır**
- **Burada CO₂ ve enerjiye (ATP) dönüşür**

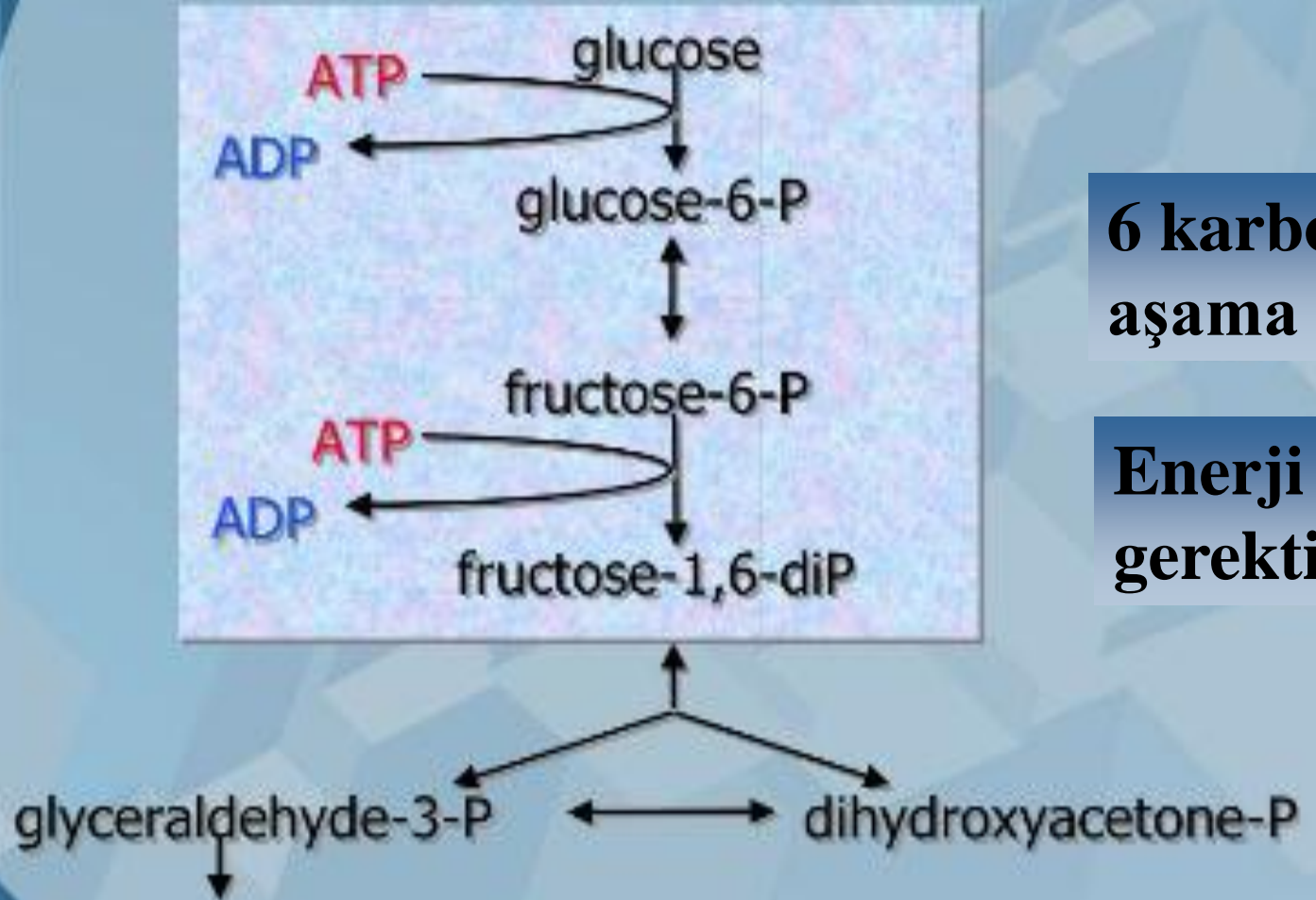
Glikolizis

- ☑ **Karbonhidrat yıkımının ilk aşaması**
- ☑ **Basit şekerler Piruvata parçalanırlar**
- ☑ **Anaerobik olaylar - oksijen gerektirmez**
- ☑ **Tüm canlılar bu olayları kullanırlar**

**1 molekül glikoz, 2 ADP, 2 ATP, 2 NAD⁺,
2 PO₄ ve 10 farklı enzim kullanılır**

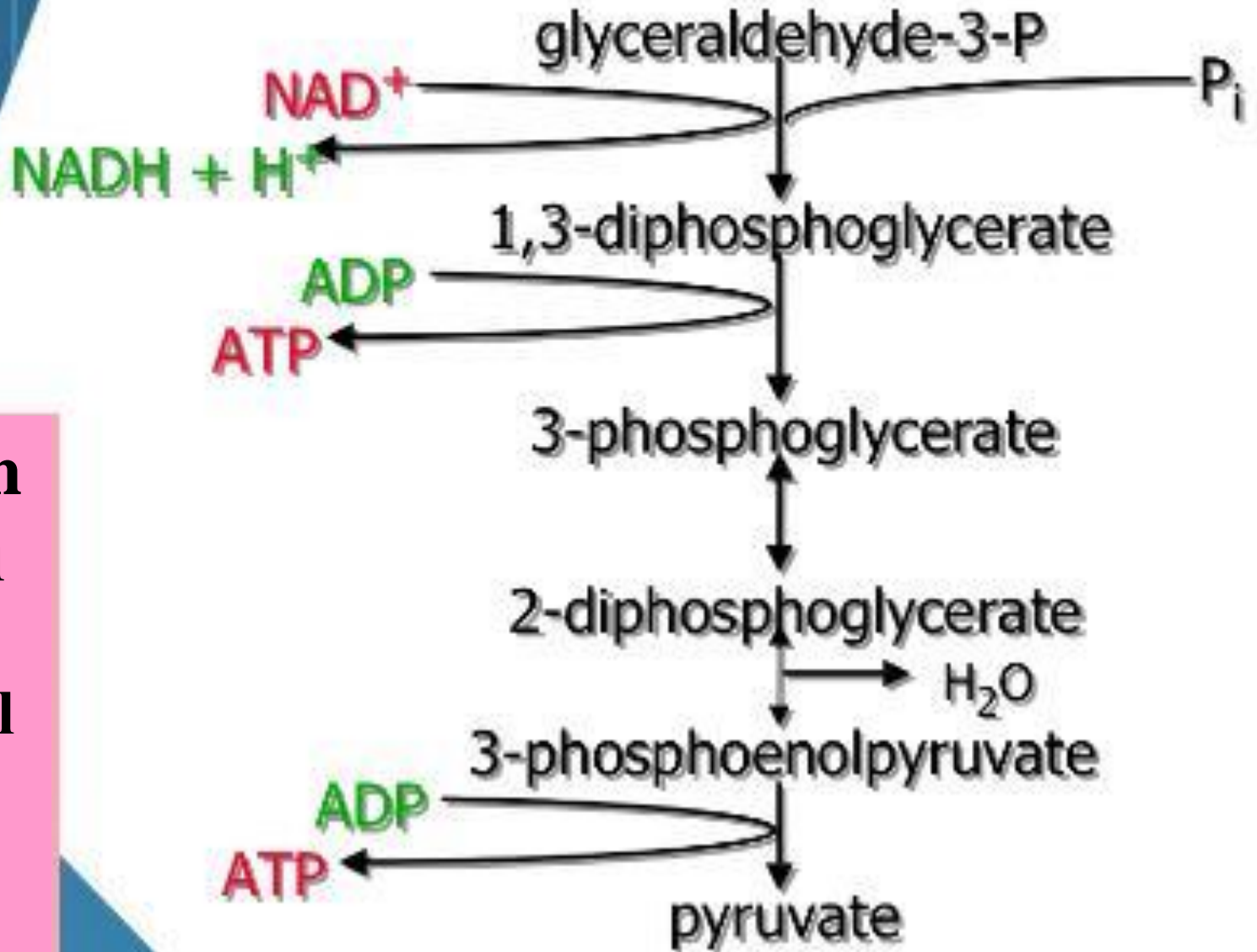
Glikolizis reaksiyonları

**6 karbon
aşama**

**Enerji
gerektirir**

Glikolizis reaksiyonları

**3 karbon
aşaması**

**2 molekül
Piruvat
yapılır**

Net enerji üretimi 2 ATP

Ek olarak, iki piruvat sitrik asit döngüsüne girerek çok daha fazla enerji üretilebilir

Glikolizis'in Genel Görünümü

Glikoz + 2 ATP + 2 ADP + 2 PO₄⁼ + 2 NAD⁺

2 Piruvat + 2 NADH + 2 H₂O + 4 ATP

Glikolizis'in regülasyonu

Tüm metabolik geçitlerde olduğu gibi glikoliz de vücut tarafından sıkı kontrol altındadır.

Olaylar üç enzim ile regüle edilir:

heksokinaz

glikoz-6-fosfat tarafından inhibe edilir

fosfofrüktokinaz

ATP ve sitrat tarafından inhibe edilir

piruvatkinaz

ATP tarafından inhibe edilir

Geritepme inhibisyon

glucose

Heksokinaz

glucose 6-phosphate

fructose 6-phosphate

Fosfofrüktokinaz

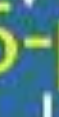
fructose 1,6-diphosphate

phosphoenolpyruvate

Piruvat kinaz

pyruvate

Glikolizis'in
regülasyonu

Piruvatın kaderi

Glikoliz geçidi tüm organizmalarda benzer

Hücrelerde, aerobik koşullarda, piruvat mitokondride asetil-CoA'ya çevrilir.

Fermentasyon

Glikolizin dışında bir anaerobik olaydır.

- o Vücutta, yeterli miktarda oksijen olmadığında, NAD⁺ yapmada kullanılır**
- o NAD⁺ NADH'dan yada glikolizis durduğunda rejenere edilebilir**
- o Çeşitli tipte fermentasyon vardır, en önemli ikisi: **laktat ve etanol****

Laktat Fermentasyonu

Lactate

Vücudun yeterli oksijen takviyesi olmadığında kaslar tarafından üretilir

Piruvatin laktata anaerobik dönüşümü NAD^+ nin rejenerasyonuna izin verir

Vücut bu durumda daha çok ATP üretir - belli bir sürede, oksijen açığı yaratır.

Laktatın ileri oksidasyonunda ekstra O_2 kullanmak zorundadır.

Laktat Fermentasyonu

Laktat daha sonra karaciğer tarafından işlenir-Kori Döngüsü.

glucose

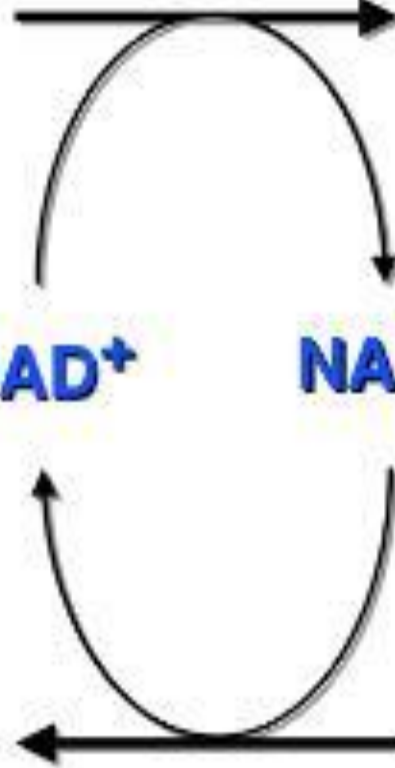
pyruvate

NAD^+

NADH

lactate

pyruvate

Bazı anaerobik bakterilerce glikozdan ilave enerji elde etmede kullanılır.

Etanolun yok edilşinin tersini gösterelim

Alkol Fermentasyonu

Sitrik asit Döngüsü

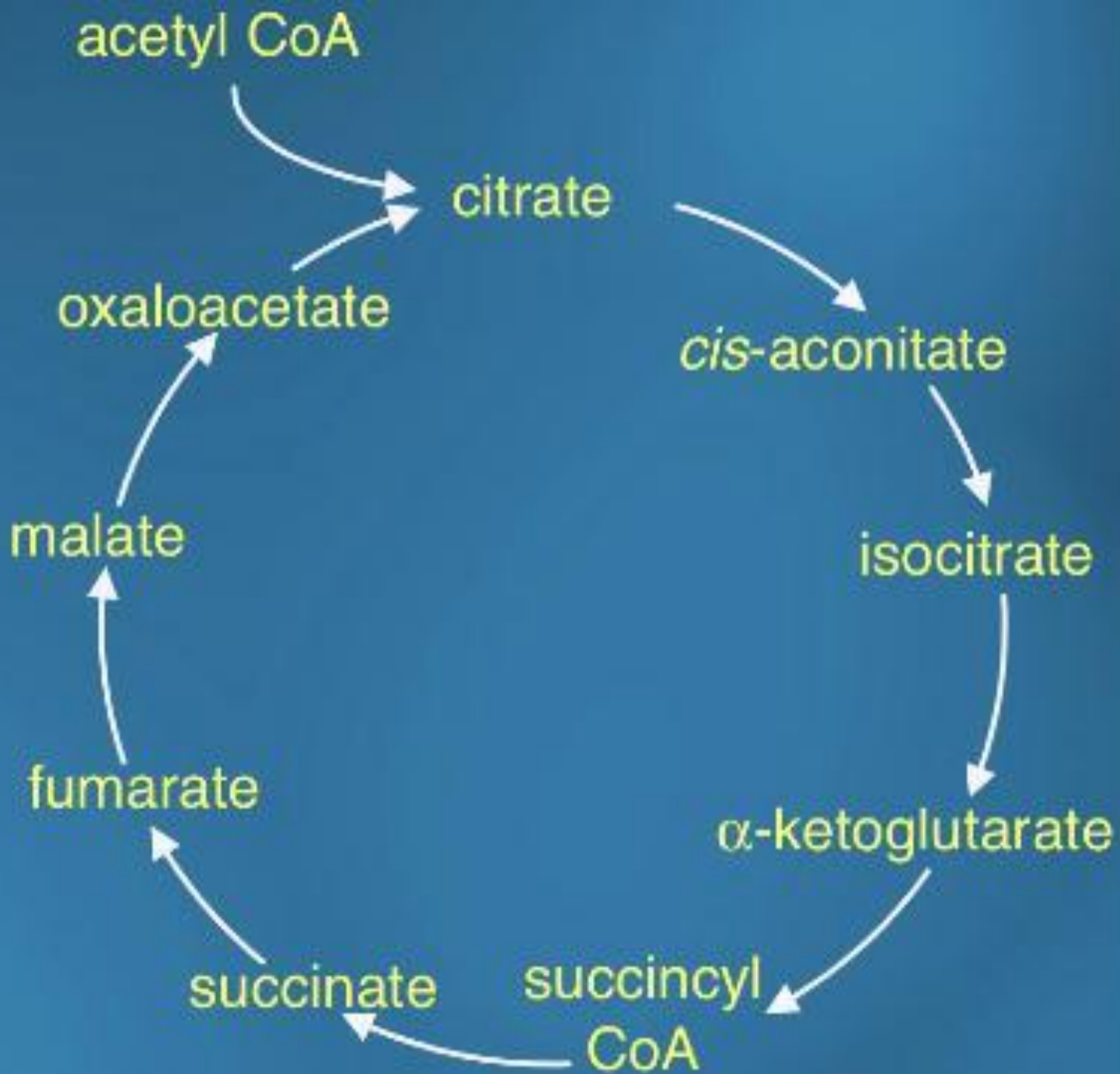
Karbonhidrat, yağ ve amino asit metabolizmasında son aşama.

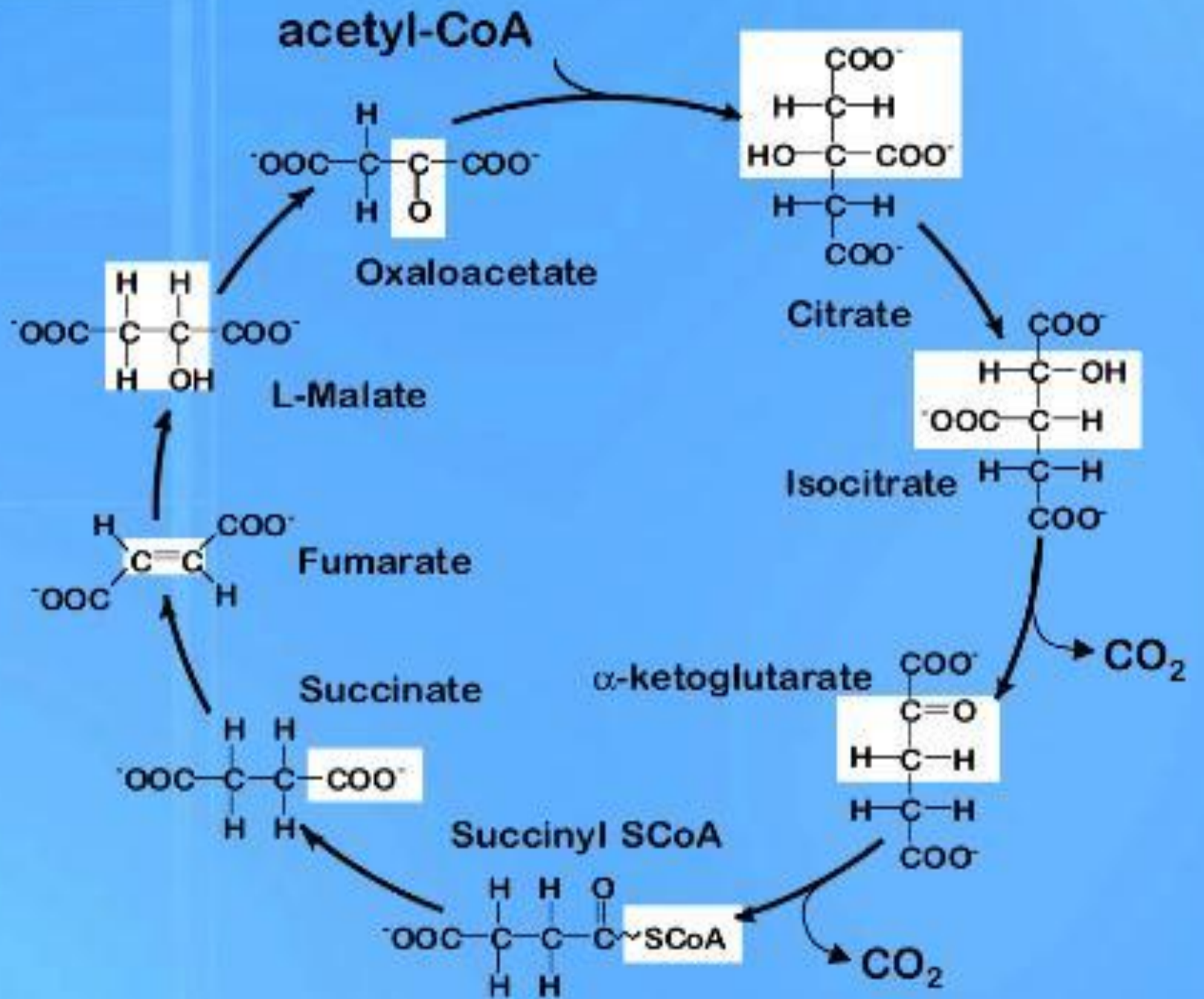
Oksidatif döngü

Oksijen gerekir

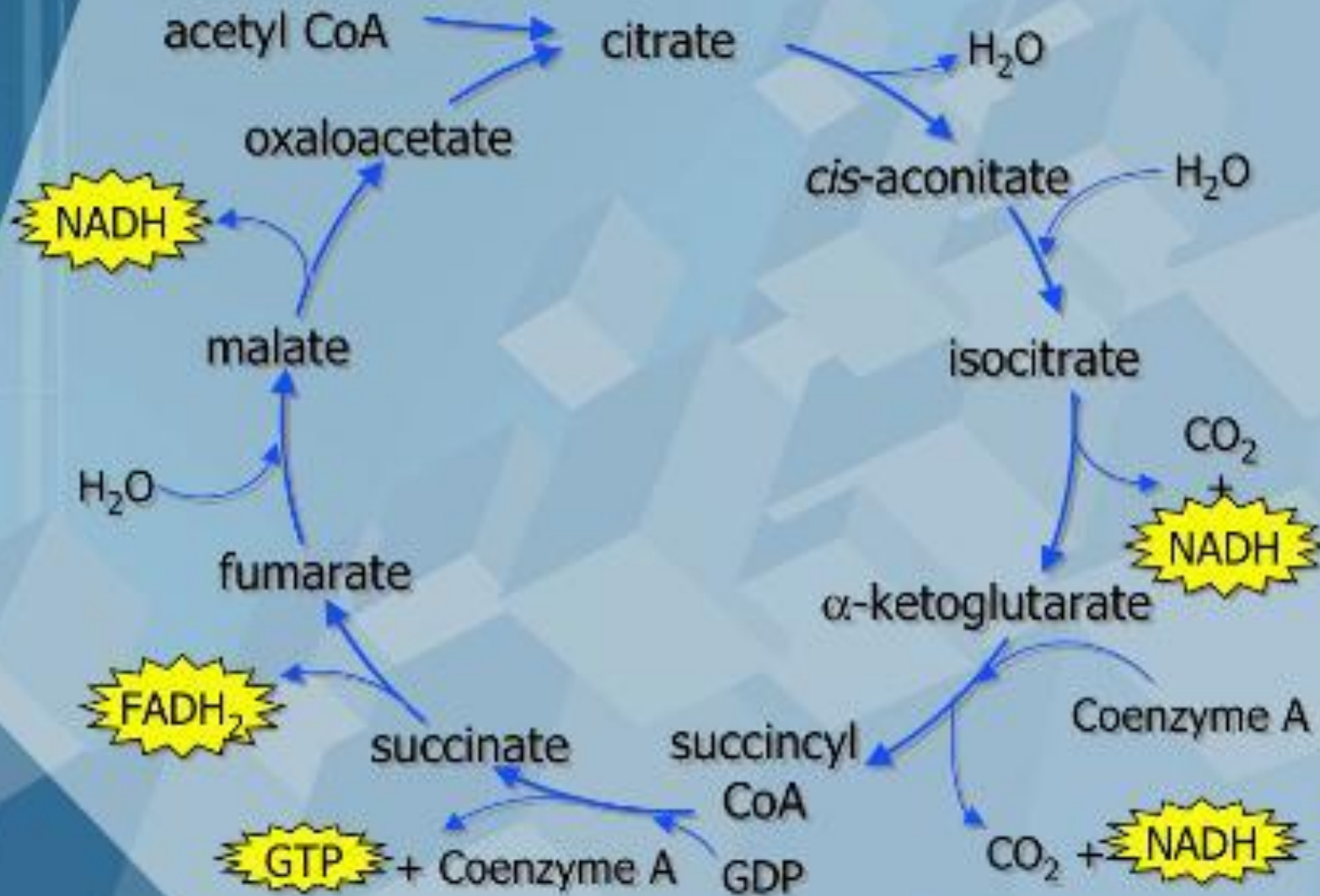
Aerobik Döngüye ilk keşfedenin adına izafeten Krebs döngüsü de denir.

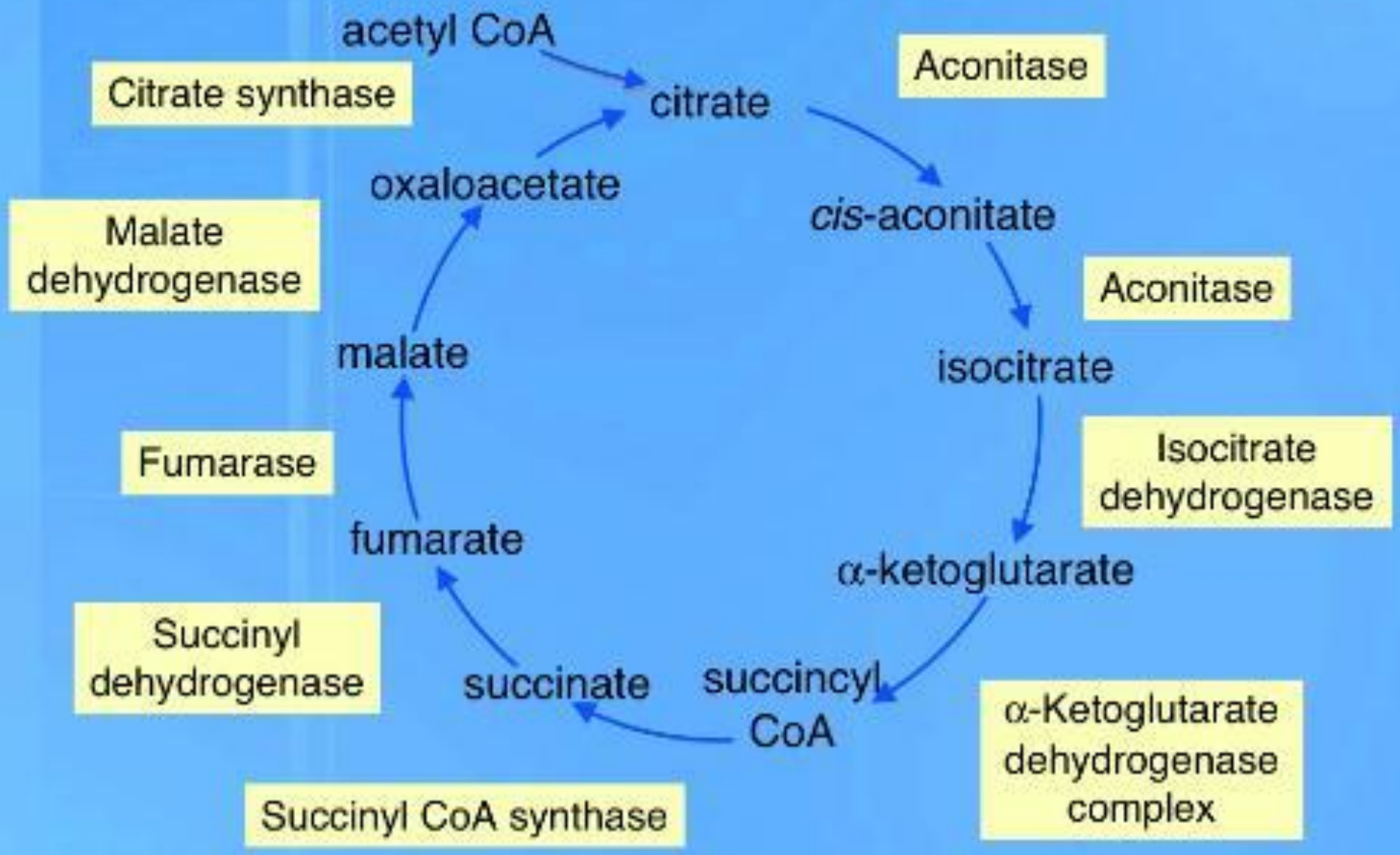
Asetil-CoA'dan asetat yapan ve onu CO₂'e dönüştüren 9 aşamalı bir olay

Enerji ve Sitrik asit Döngüsü

Sitrik asit döngüsünün enzimleri

Sitrik asit döngüsünün çok temel aşamaları

- ❑ **Asetil-CoA döngüye girer ve asetat kısmı okzalasetat ile birleşir sitrat oluşur**
- ❑ **Sonraki 8 aşama sitratin tekrar okzalasetata dönüşmesi olaylarını kapsar**
- ❑ **Olaylarda asetat 2 CO₂ 'e oksitlenir**
- ❑ **Döngünün sonunda, okzalasetat ve GTP yada diğer enerjetik bileşikler geri kazanılır**
- ❑ **Okzalaasetat döngüye geri döner**
- ❑ **NOT: Sonrasında oksijen gerktirmez**

Reaksiyon nerede görülür

Sentez sitoplazmada görülür

- Glikolizis
- yağ asidi, amino asit üretimi

Oksidasyon mitokondride görülür

- Sitrik asit döngüsü
- yağ asitlerinin oksidasyonu
- Amino asitlerin oksidasyonu

Bu çeşitli olayların kontrolünü kolaylaştırır, çünkü farklı yerlerde gerçekleşir

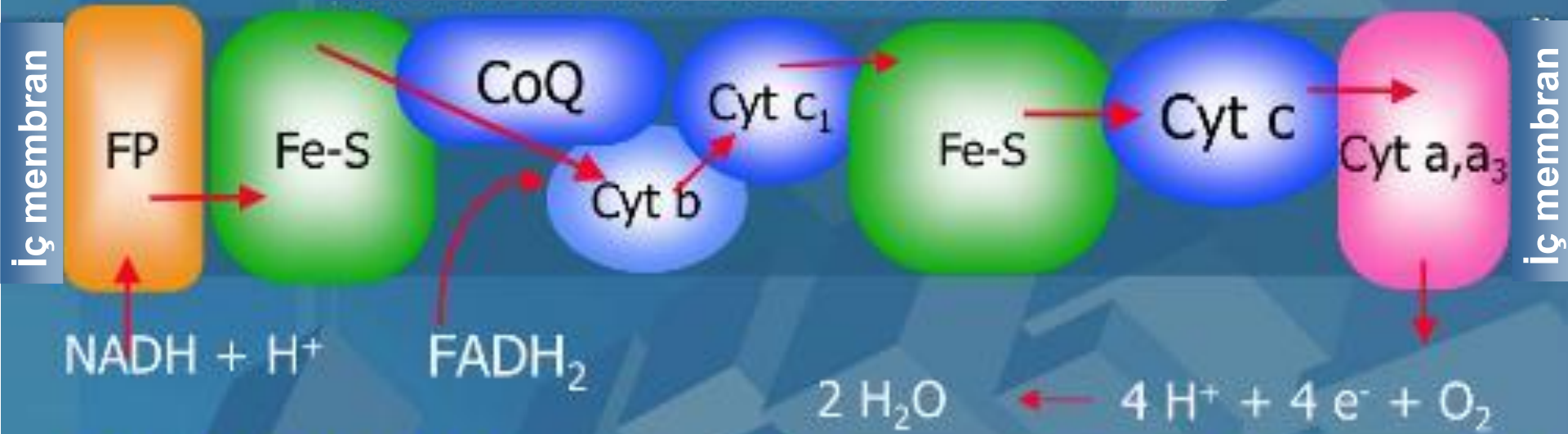
Oksidatif fosforilasyon

Metabolizmadan enerjinin çoğu bu olaylardan gelir
NADH ve FADH₂ oksitlendiklerinde her ikisi de
ATP üretiminde kullanılır

NADH	Nikotinamid adenin dinükleotid
FADH ₂	Flavin adenin dinükleotid

Elektron taşıyıcı zincir

Mitokondrinin iç membran boşluğu

FP flavoprotein
Fe-S iron-sulfur protein
CoQ coenzyme Q
Cyt cytochromes.

Burada oksijen kullanılır

Yapı olarak herbiri Fe içeren proteinlerle ilişkili

Elektron taşıyıcı zincir

- * Olayların bu kısmı NADH'ın NAD+'ye oksidasyonundan sorumludur (FADH₂ gibi)
- * Mitokondrianın membranlarası boşlukta H⁺ birikimi ile sonuçlanır
- * H⁺ deki bu farklılık sistemin ikinci kısmını yönetir

Not - Bu aşama oksijen gerektirir

ATP sentaz ve F₁ kompleksi

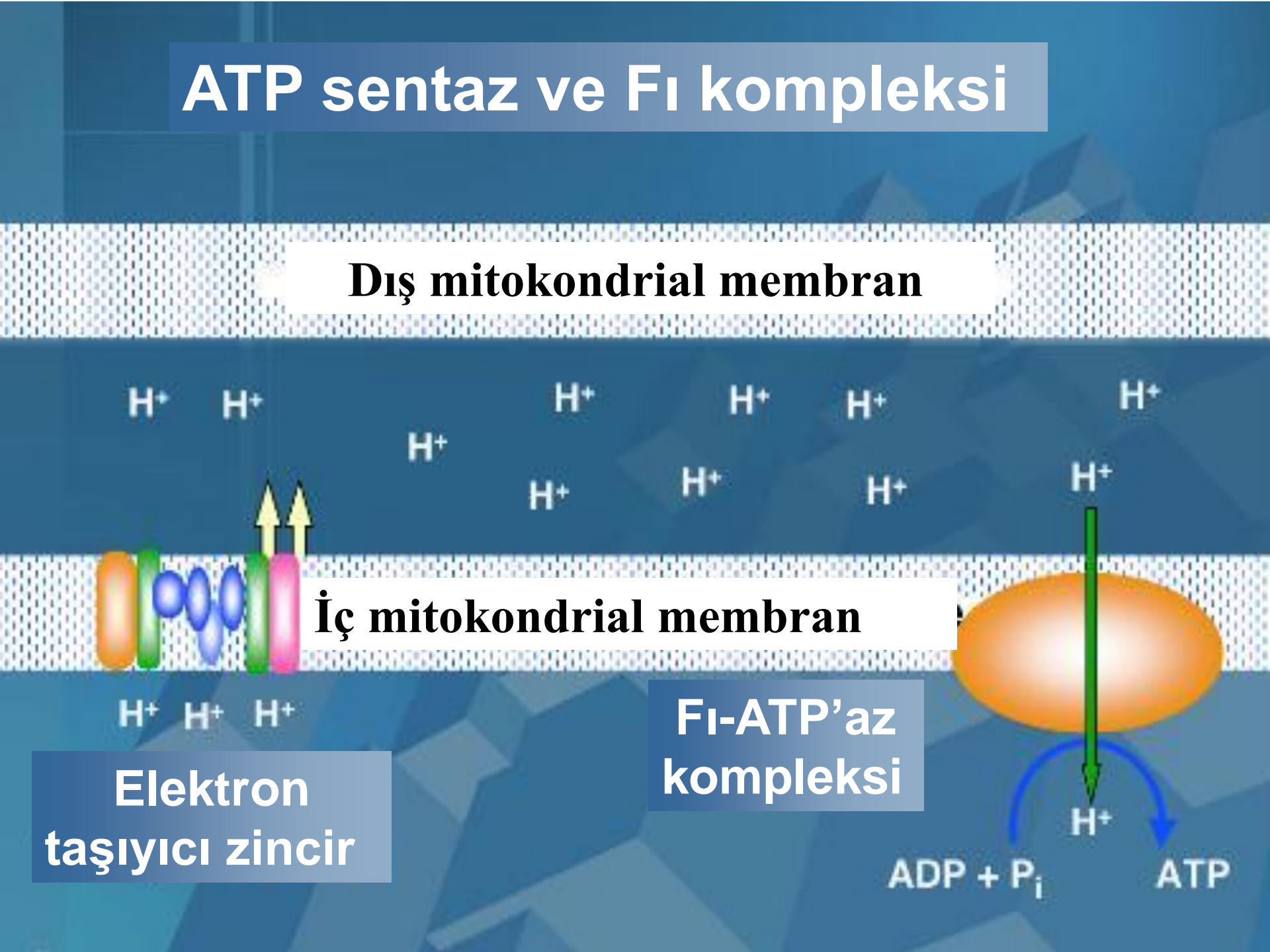
Dış mitokondrial membran

İç mitokondrial membran

Elektron taşıyıcı zincir

F₁-ATP'az kompleksi

ADP + P_i → ATP

ATP sentaz ve F₁ kompleksi

Bu aşamada, mitokondrial matriks ve membranlararası boşlukarasındaki bu H⁺ derişimi farklılığı ATP üretecek enerjiyi sağlar

Aşama şunlardan kurulur:

H⁺ taşınması   **H⁺ hareketi**

F₁ sonucu   **ATP üretimi**

Her glikoz başına ATP üretimi

Glikolizis

2 ATP

2 NADH

2.5 ATP/NADH

2 ATP

5 ATP*

Piruvat → asetil-CoA

2 NADH

2.5 ATP/NADH

5 ATP

Sitrik asit döngüsü

2 GTP

6 NADH

2 FADH₂

1 ATP/GTP

2.5 ATP/NADH

1.5 ATP/FADH₂

2 ATP

15 ATP

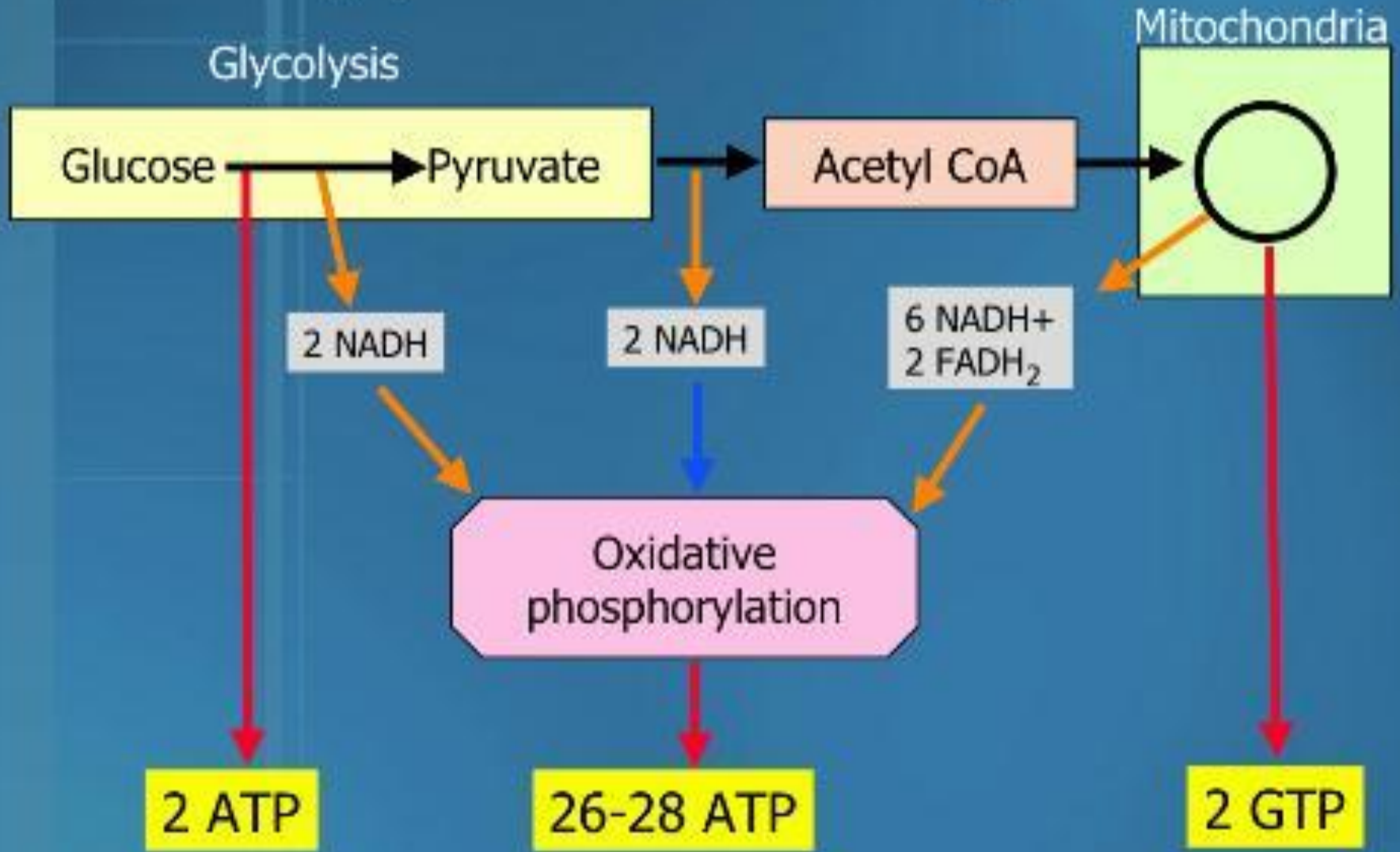
3 ATP

---

32 ATP

* Kas ve beyinde 3 ATP
30 ATP/glikoz

Enerji kazanımı 30-32 ATP/glikoz

Glikozdan enerjinin sadece %32'si kazanılır. GTP ATP'ye benzer

Sitrik asit döngüsünün kontrolu

Döngünün kontrolunda çeşitli yollar

Oksijen yetersizliği

ATP, NADH birikimi sonucu düşük enerji talebi inhibe eder -

**Piruvatın asetil-CoA'ya dönüşünü
Asetil-CoA'dan sitrat üretimini (sadece
ATP)**

Döngüde bazı araürün aşamaları

**Fazla miktarda ADP bu aşamaların
bazılarını sabit şeyleri yapmak üzere
uyarabilir**

Glikoz sentezleyen olaylar

Temel olarak karaciğerde meydana gelirler

Ortak materyaller başlatıcı maddeler olarak kullanılır

Laktat

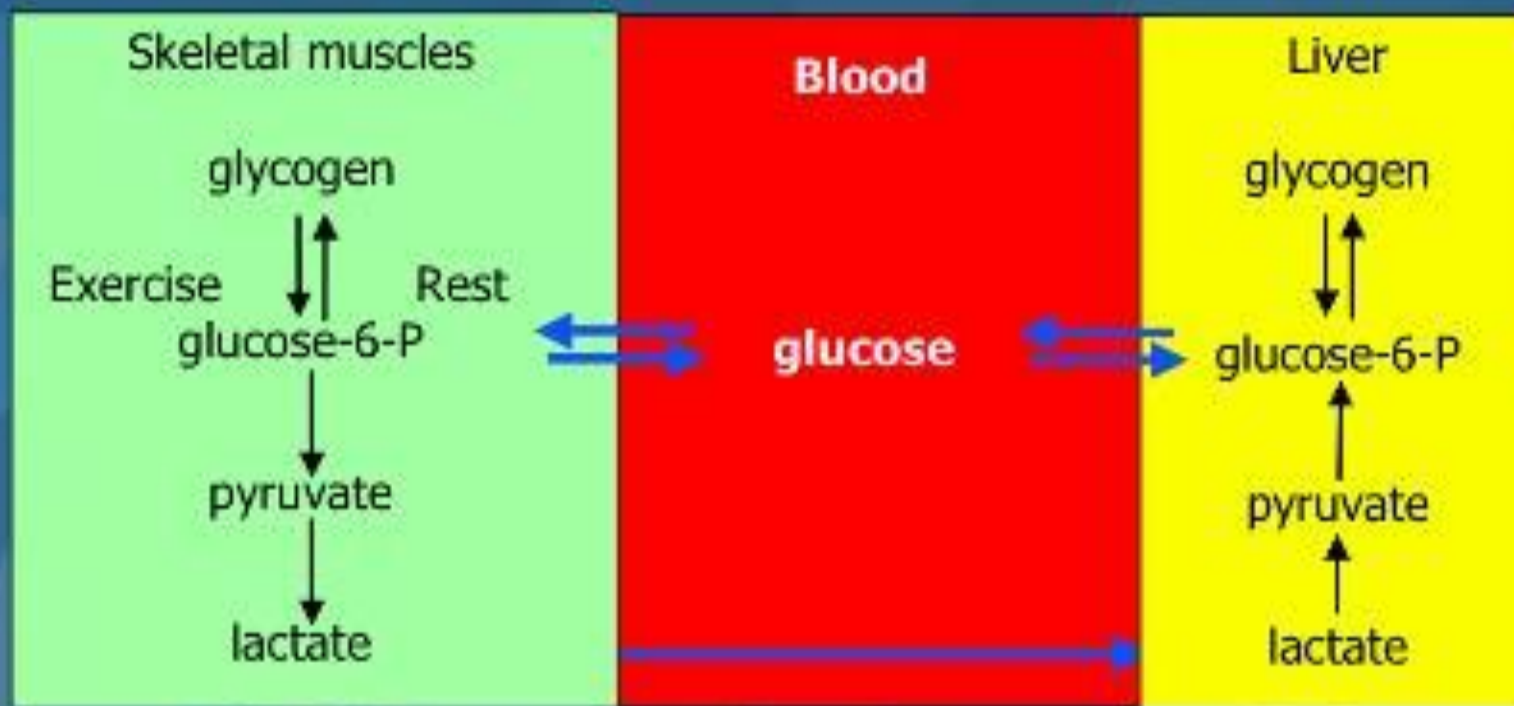
**Lösin ve Lizin hariç tüm amino asitler
Yağlardan gelen Gliserol**

Sadece açlık koşullarında kullanılır

Glikoneogenezis

Kaslar piruvatı glikoz-6-p'a çevirecek enzimden mahrumdur. Karaciğerde bu zorunlu yapılır

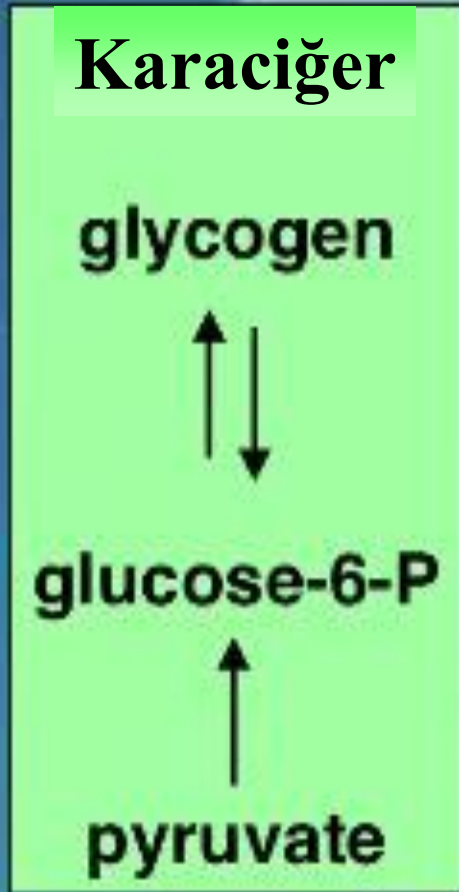
Glikoneogenesis : Kori döngüsü

Amino asitlerin ve yağ asitlerinin kullanımı

Yağlar ve protein de vücut tarafından enerji kaynağı olarak kullanılabilir.

Karbonhidratlar gibi kolay kullanılmazlar

**Amino asitler
yada
Yağ asitleri**

Glikojen

Bir glikoz polimeri ki vücudun acil enerji rezervi olarak hizmet eder.

Genellikle kişinin bir günlük ihtiyacına yetecek miktardadır.

Glikojen

Karaciğerde ve iskelet kaslarında küçük granüller halinde depolanır

Glikoz düzeylerinin kontrolu

İnsulin

- Hormon pankreasın beta hücrelerince üretilir.
- Küçük granüller şeklinde proinsulin (inaktif form) olarak depolanır.
- Kan glikoz düzeyi artışıyla hızlı şekilde salınır.
- Glikoz alımı dokularca hücrede reseptörlere bağlanmak suretiyle uyarılır. Glikozun hücre içine girişine izin verir

Glikoz düzeylerinin kontrolu

**Yüksek glikoz
düzeyi**

**Pankreasta
insulin
üretimi**

Insulin

**Hücre zarında
glikoz girişine
hizmet eden
alana bağlanır**

**Glikoz hücre
tarafından
kullanılabilir
yada glikojen
şeklinde depolanır
(karaciğer ve
iskelet kasları)**

Glikoz düzeylerinin kontrolu

Glukagon

- Bu hormon da pankreasda inaktif formda üretilir
- Düşük glikoz düzeyleri onu aktif forma dönüşmesine ve salınmasına neden olur
- Onun karaciğer hücrelerine girişi glikojenin glikoza dönüşmesi ile sonuçlanır, glikoz kana salınabilir

Glikoz düzeylerinin kontrolu

Düşük glikoz düzeyi

Pankreasta glukagon üretimi

glucagon

Karaciğer hücre zarındaki alanı hedefler (adenilat siklaz)

Glikoz kana geçer

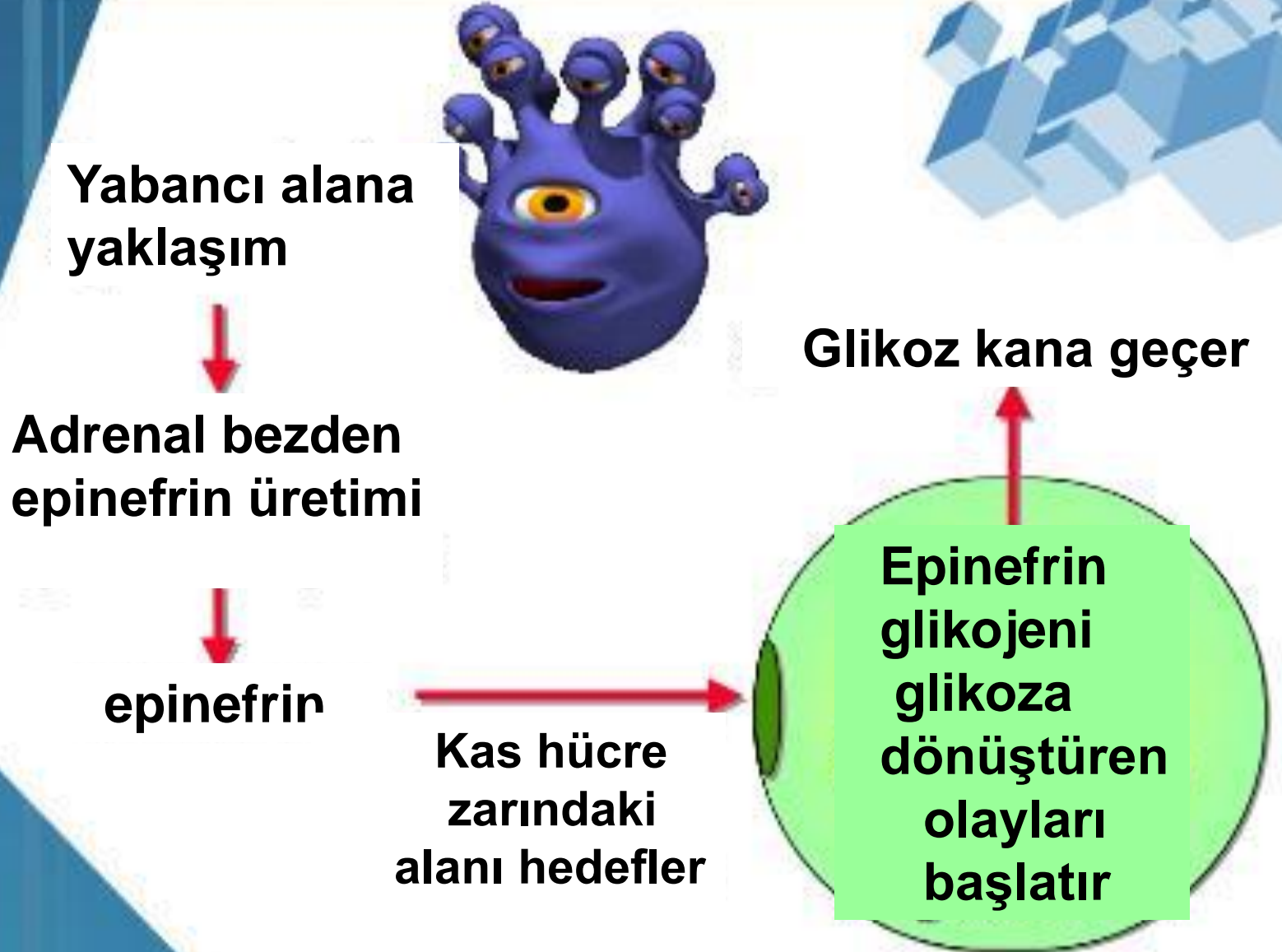
Glukagon glikojeniglikoza dönüştüren olayları başlatır

Glikoz düzeylerinin kontrolu

Epinefrin

- ◆ **Adrenalin - kaçma yada savařma hormonu**
- ◆ **Glukagonun etkilerine benzer fakat esas olarak kasları etkiler**
- ◆ **Sinir sistemini de etkiler**
- ◆ **Tüm sistemlerin hazır olması ile sonuçlanır**

Glikoz düzeylerinin kontrolu

Glikoz düzeylerinin kontrolu

hyperglycemia

- Kanda glikoz artışıdır.
- İnsulin, karaciğer hücrelerine glikoz girişini kolaylaştırarak glikojen üretimini uyarır.
- Glikojenin glikoza dönüşümünü inhibe eder.

hypoglycemia

- Kanda glikoz düşüştür.
- Glukagon salınır ve insulinin etkilerine zıt olarak glikojenin glikoza dönüşümüne neden olur.

**Endojen insulinin etkinliđinin azalması
yada kaybı sonucu ortaya çıkan bir
sendrom**

**Bozukluk hiperglisemi ve metabolizma
bozukluđu ile karakterizedir**

Diabetes mellitus (DM)

İki tipi var:

**İnsulin bağımlı olan
İnsulin bağımlı olmayan**

Diabetes mellitus

İnsulin-bağımlı DM

- Tip I (yaşlı)
- Genç diabet

Genç olanı tipiktir ve diğer otoimmün hastalıkla birlikte olabilir

Bireyler her zaman insuline gereksinim duyarlar. Bunlar ketoasidoza da meyillidirler

Diabetes mellitus

Non-insulin-dependent DM

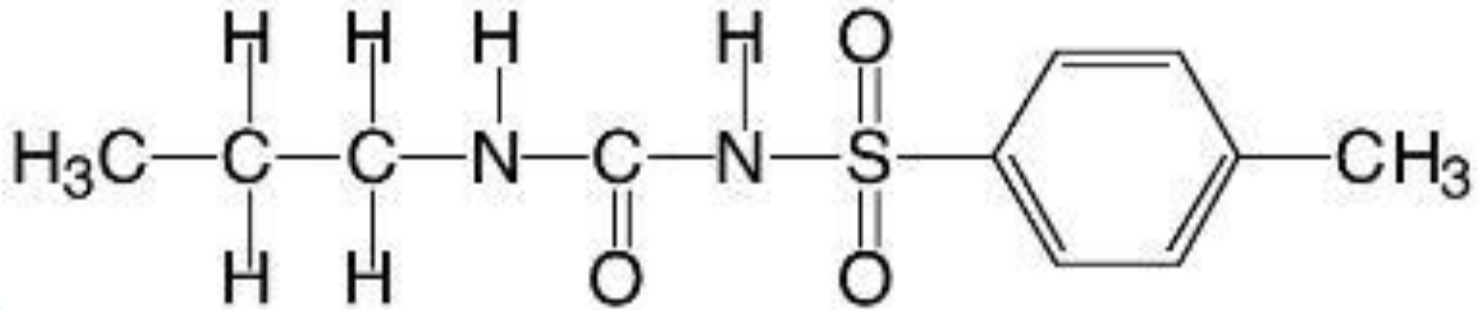
- Tip II (yaşlı)
  - olgun başlangıç diabet
- Genç olanı tipiktir ve diğer otoimmün hastalıkla birlikte olabilir

Bireyler her zaman insuline gereksinim duyarlar. Bunlar ketoasidoza da meyillidirler

Diabetes mellitus

Non-insulin-dependent DM

Bazı olgularda, insülin üretimi tolbutamin kullanılarak üretim uyarılabilir

Diabetes mellitus'un belirtileri

Hasta asemptomatik olabilir

Acute DM

Ketoasidozis

Ağırlık kaybı

Poliüri polidipsi

Subacute

Uzun süren belirtiler letarji ve enfeksiyon birliktedir

Diabetes mellitus'un tanısı

Oral glucose tolerance test.

Aç hasta gece 300 ml suda 75 g glikoz alır
Çözeltiyi vermeden önce ve verdikten iki saat sonra venöz plazma glikoz düzeyi ölçülür.

< 6 mmol/l

DM is excluded

6 - 7.8 mmol/l

Impaired glucose tolerance

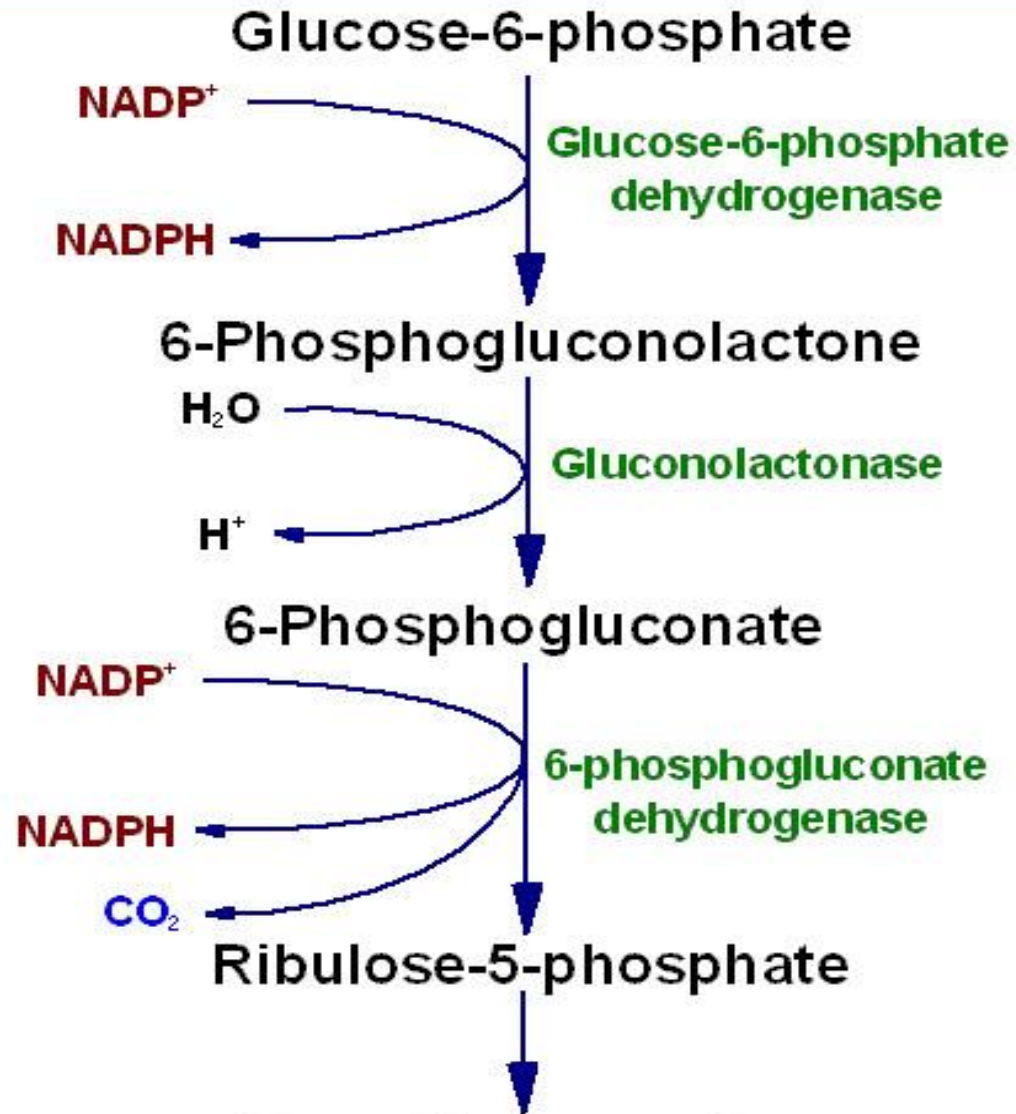
> 7.8 mmol/l

Glikoz toleransı bozulmuş

WHO diagnosis criteria.

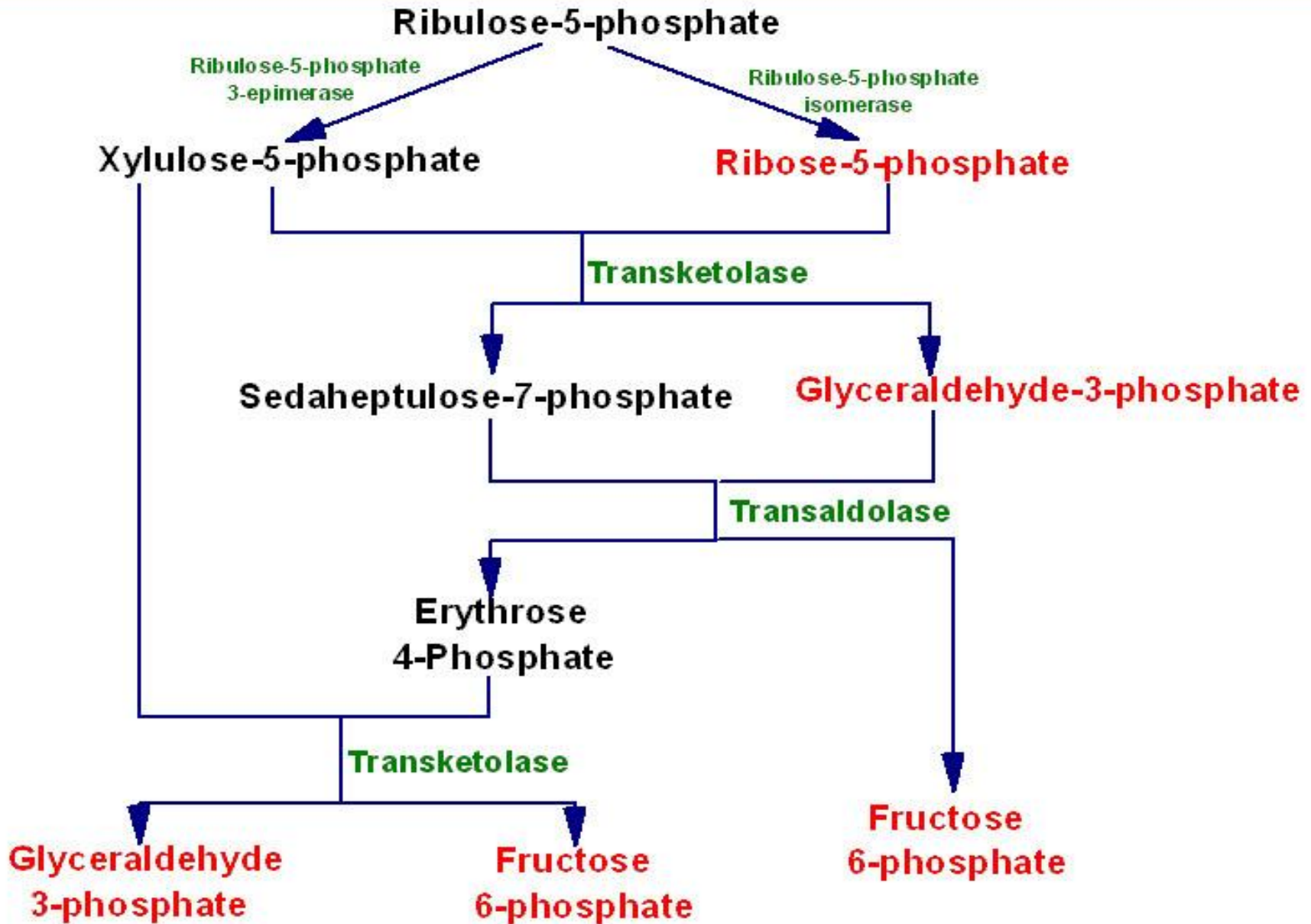
- Pentoz-p geçidi esas olarak anabolik bir yoldur ve 6 karbon şeker kullanır ve 5 karbon şeker yanında redüklenmiş dengeler üretir. Mamafih, bu geçit glikozu oksitler ve bazı koşullarda glikozu CO_2 ve suya tamamen oksitleyebilir. Geçidin temel görevleri şunlardır:
- **1.** redüklenmiş ekivalanlar üretir, NADPH şeklinde, hücrelerin redükleyici biyosentez reaksiyonları için.
- **2.** Hücrelere riboz-5-p sağlar (R5P), nükleotid ve nükleik asit sentezi için.
- **3.** Nükleik asitlerin sindiriminden gelen pentoz şekerleri ve derivelerini glikolitiik/glikoneogenik ara ürünler içinde diyet şekerlerin karbon iskeletlerinde yeniden tertiplenme şeklinde metabolize edebilir.

Pentoz fosfat geçidinin oksidatif aşaması

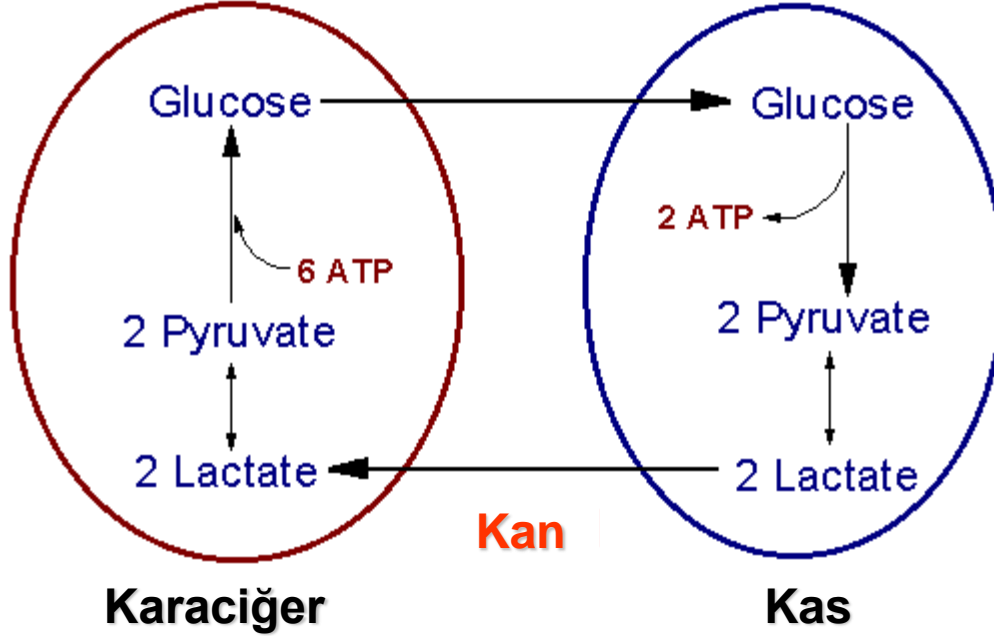
Oksidatif olmayan reaksiyonlar

Pentoz fosfat geçidinin oksidatif olmayan aşaması

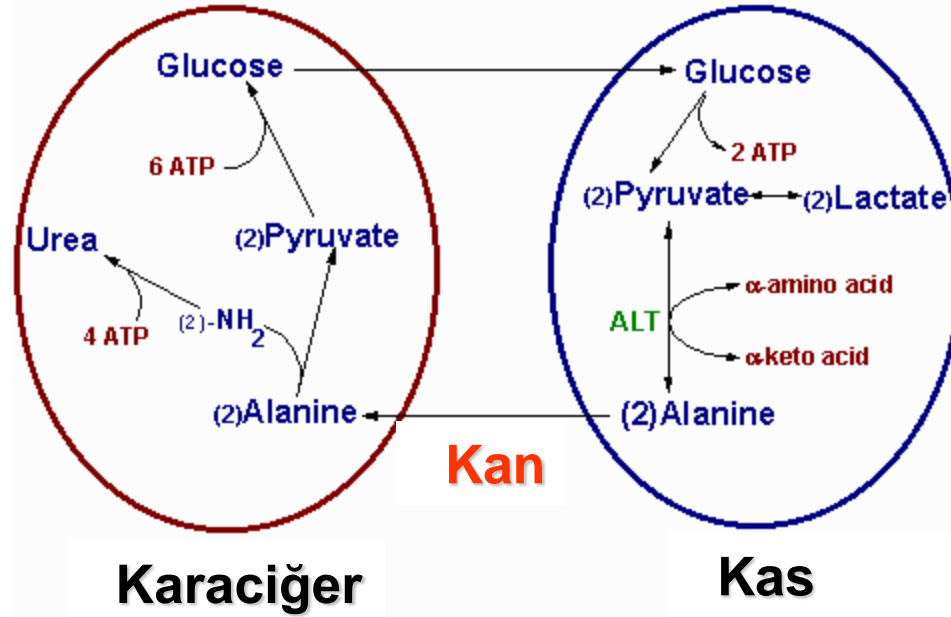
- Esas olarak redükleyici yönde görev alan enzimler kofaktör olarak NADP⁺/NADPH çiftini kullanırlar (NAD⁺/NADH kofaktör çiftini kullanan oksitleyici enzimlerin aksine).
- Yağ asidi biyosentezi ve steroid biyosentezi reaksiyonları çok miktarda NADPH kullanır. Sonuç olarak, cells of the **karaciğer, adipoz doku, adrenal korteks, testis ve laktasyondaki meme bezi hücreleri** yüksek düzeyde pentoz-p döngüsü enzimleri içerir. Karaciğerde glikoz oksidasyonunun yaklaşık %30'u pentoz-p yolu ile olur. Ek olarak, **eritrositler** glutasyonu redüklemede geniş çapta bu döngüde üretilen NADPH'ı kullanırlar

Kori Döngüsü

Kori döngüsü, karaciğer dışı dokularda (kas ve eritrositler gibi) glikoliz ile üretilen laktatın kullanımını kapsar (hepatik glikoneo- genез için karbon kaynağı olarak). Bu yolda karaciğer, glikolizin anaerobik son ürünü laktatı da çevirebilir.

Glikoz/Alanin Döngüsü

- Glikoz-alanin döngüsü esas olarak iskelet kası için azotu uzaklaştırıcı bir mekanizmayı kullanır.
- Glikoz oksidasyonu piruvat üretir ki buda daha sonra transaminasyon ile alanine dönüşür.
- Bu reaksiyon alanin transaminaz, ALT ile katalizlenir.
- Ek olarak, yorgunluk sırasında, iskelet kası proteini amino asit karbonların enerji değeri için yıkımlanır ve alanin proteinde en büyük amino asittir.
- Alanin kan yolu ile karaciğere taşınır. Karaciğerde Alanin piruvata çevrilir ve glikoneogenez için karbon atomları kaynağı olarak kullanılabilir.
- Yeni oluşan glikoz kasta kullanılmak üzere kana verilir. Kasta karaciğere alanin şeklinde taşınan amino grubu üre döngüsünde üreye çevrilir ve böbreklerden idrar yolu ile uzaklaştırılır.

Sabrınız için.....

